

VIRTAIN VERMASJÄRVEN LINNUSTO VUOSINA 1990-2010

Mäntylänlahden lintutornin havaintovihkot kertovat

ERKKI KELLOMÄKI, AALTO HARJU, TARMO KELLOMÄKI

“Virtain kaupungissa sijaitseva Vermasjärvi on oivallinen esimerkki ihmisen talouden ja luonnon talouden epäonnistuneesta rinnakkaiselosta. Vermasjärvi alkoi käyttäytyä epätoivotulla tavalla sen jälkeen, kun Äijännevan suolakeudet muutettiin pelloiksi ja turvekentiksi ja metsien tuottoa haluttiin nopeuttaa ojituksin ja lannoituksin. Mäntylänlahden vesikasvillisuus käytti järveen valuneet lisäravinteet halukkaasti hyväkseen ja kasvatti omaa tuotantoaan samaan tahtiin kuin talonpoika omaa satoaan järven valuma-alueella (Kellomäki ym. 1993).”

Hämeen lääninhallituksen ympäristönsuojelutoimisto, Tampereen vesi- ja ympäristöpiiri, Suomenselän Lintutieteellinen Yhdistys ry ja Virtain kaupungin Ympäristölautakunta toteuttivat vuosina 1990–1993 luonnontalouden perusselvityksen Vermasjärven Mäntylänlahden kunnostamista varten (Kellomäki ym. 1993).

“Rantakunnan kylän asukkaat perustivat Vermasjärvi-toimikunnan edistämään järven kunnostamista. Ahkera talkooväki rakensi keväälvelä 1991 Mäntylänlahden itärannalle lintujen tarkkailutornin, joka on saavuttanut suuren suosion. Torni toi lintujen salaisen elämän kaikkien nähtävälle ilman lintujen häiritsemistä. Tornista tehtyjen havaintojen perusteella on Mäntylänlahden todettu olevan valtakunnallisen arvoluokan lintuveden (Kellomäki ym. 1993).”

Linnuston seurantaa on toteutettu kahdenkymmenen vuoden ajan. Viimeistään nyt on tarpeellista koota yhteen tiedot Mäntylänlahden linnustosta ja sen muutoksista. Tietoja tarvitaan Mäntylänlahden suojelun edistämiseksi.

Perustiedot Vermasjärven Mäntylänlahdesta

Vermasjärven Pohjoisselän Mäntylänlahti sijaitsee Virtain kaupungin länsiosassa. Matka kantateiden 66 ja 68 risteyksestä (Kitusen Kievari) Mäntylänlahden lintutornin pysäköintipaikan risteykseen on 10,2 km. Torni sijaitsee Rantakunnan kylässä, Korvenojan Nuorisoseuran omistamalla maalla. Tornin sijainnin koor-

dinaatit ovat 62.276230 N, 23.606575 E. Pisto- tie pysäköintipaikalle kääntyy osoitteesta Äijännevantie 491. Mäntylänlahden sijaintia ja järven olosuhteita voi helposti tarkastella Googlen kartoilta nettiosoitteessa maps.google.fi -hakusana Mäntylänlahti, Virrat. Voit valita katseltavaksi joko tavallisen karttakuvan tai Earth-satelliittikuvan.

Mäntylänlahteen laskevan Uskalinjoen valuma-alueen pinta-ala on 55 km². Lahden pinta-ala on noin 70 hehtaaria. Lahden pituus pohjois-eteläsuunnassa on noin 1000 m ja leveys itä-länsisuunnassa, lintutornin kohdalla runsas 500 m. Veden pinta on 124 metriä meren pinnan yläpuolella.

Mäntylänlahden Pohjoisselällä ja Viinaselällä on ollut havaittavissa veden laadussa rehevöitymistä jo pitkään. Ensimmäiset vesinäytteet ovat vuodelta 1969, ja jo tuolloin fosforipitoisuudet olivat reheville vesille ominaisia ja huomattavasti korkeampia kuin Vermasjärven luonnontilaa kuvastavat Eteläosan ravinnepitoisuudet (Kellomäki ym. 1993). Lähtökohtana Mäntylänlahden umpeenkasvulle on ollut Vermasjärven pinnan laskeminen 1820-luvulla. Tällöin muodostui laaja matalan veden alue, jonka vesisyvyys on alle yksi metriä. Vesikasvit saattoivat hyödyntää tämän matalan alueen. Uskalinjoen perkauksen seurauksena mataloituminen nopeutui, sillä kiintoaine laskeutui Mäntylänlahdella Uskalinjoen suun edustalle. Viime vuosikymmeninä on mataloitumista kiihdyttänyt uusien turvekenttien avaaminen Äijännevan kylässä ja Luodespohjassa.

Hämeen ympäristökeskus teki Mäntylänlahdella osittaisen lintuvesikunnostuksen vuonna 1996. Kaivinkone ruoppasi lahden itäosassa järvikortteen täyttämälle alueelle allikoita ja kasasi ruoppausmassat pieniksi saarekkeiksi. Saarekkeilla kasvavaa yli 5 metriä korkeata koivikkoa, mikä vaikeuttaa lintujen näkemistä tornilta paitsi allikkoalueella, myös koivikon taakse jäävillä lahden osilla. Vuoden 1996 kaivuaalueet näkyvät selvästi Google Earth satelliittikartalla.

Dj Canon EOS 40D

Eero Heinonen

Kuva 1. Mäntylänlahti 20.4.2011.

Dj Canon EOS 40D

Eero Heinonen

Kuva 2. Mäntylänlahti 2.11.2009.

Virtain kaupunki haki vuosia sitten lupaa Vermasjärven keskiveden pinnan nostamiseksi. Kaupunki sai pitkään kestäneen suunnittelu- ja valitusprosessin jälkeen ympäristöluvapiranomaiselta luvan veden pinnan nostoon. Pirkanmaan Ely-keskus rakensi Vermasjärven luusuaan Makkaraojan suulle pohjapadon huhtikuussa vuonna 2013. Keskiveden korkeus nousee 25 cm (N60+ 124,15–124,40) ja aliveden korkeus nousee 51 cm (N 60+ 123,78–124,29). Suunnitelman laatinut insinööri Tapio Meisalmi Pirkanmaan Ely-keskuksesta arvioi, että Mäntylänlahden avovesipinta-ala ei käytännössä lisääny juuri lainkaan, sillä keskiveden korkeuden nousu on vain 25 cm.

Mäntylänlahden kasvillisuuskartoitus on suoritettu vuonna 1990 (Rintamäki 1992). Lahden runsain ilmaversoinen ja samalla koko aluetta luonnehtiva vesikasvi on järvikorte. Laji kasvaa tiheimmillään alle 40 cm:n syvyisessä vedessä peittäen miltei koko Mäntylänlahden

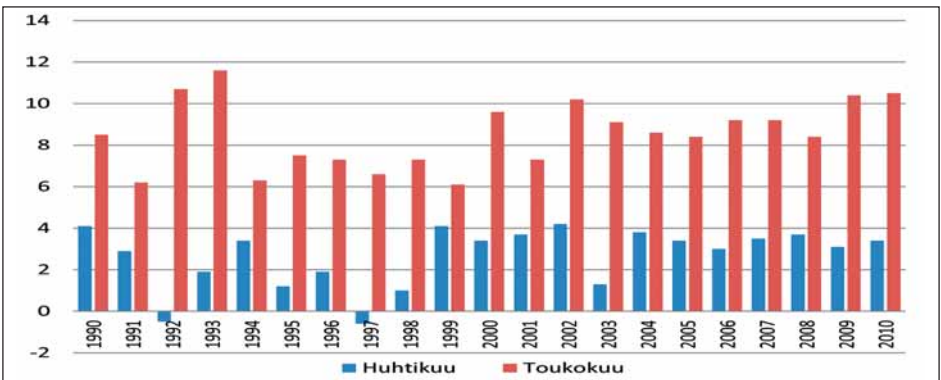
pohjoispuoliskon. Runsaimmat seuralajit ovat kurjenjalka, vehka, isovesiherne, pikkumattara ja lampisirppisammal. Harvemman kortteikon seassa kasvoi vuonna 1990 runsaana sekakasvustona myös ulpukkaa, uistinvitaa, rata-mosarpiota, vesikuusta ja vehkaa.

Vermasjärven keskilämpötilat vuosina 1990–2010

Ilmatieteen laitokselta saatiin käyttöön Ähtärin ja Äijännevan säähavaintoasemien aineistosta lasketut huhtikuun ja toukokuun keskilämpötilat Vermasjärvelle vuosina 1990–2010 (Jarmo Koistinen/Ilmatieteen laitos; kuva 3).

Mäntylänlahti lintujen havainnointialueena

Mäntylänlahden “tutkimusalue” kattaa paitsi varsinaisen Mäntylänlahden, myös tornilta lou-

Kuva 3. Ähtäriässä huhtikuun ja toukokuun lämpötilojen 30-vuotiset vertauskeskiarvot olivat 1,9 C ja 8,4 C.

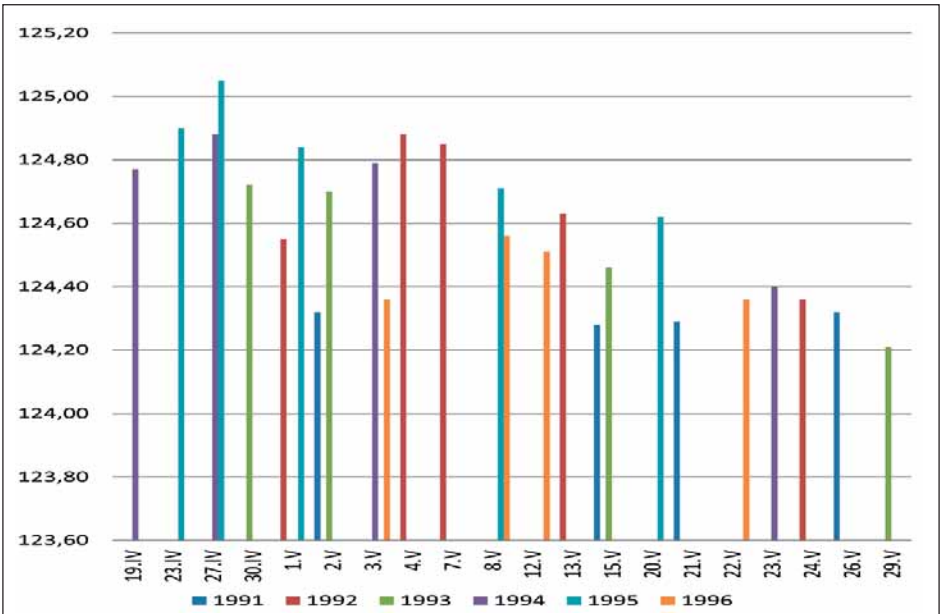
naassa näkyvän osan Pohjoisella. Lintujen ääniä ja lentohavaintoja on merkitty havaintovihkoihin myös laajemmalla alueella. Esimerkiksi palokärjen ja huuhkajan äänet kuuluvat helposti yli kilometrin päästä. Muuttavia kurkia ja petolintuja voi tunnistaa kaukoputkella kauempaakin. Jos yhden kilometrin etäisyyttä pidetään kuulo- ja näkyvyysalueen ympyrän säteenä, niin voidaan todeta havaintoja merkityn vihkoihin yli kolmen (3) neliökilometrin alueelta.

Mahdollisuuksiin havainnoida lintuja kevään Mäntylänlahdella vaikuttavat lämpöolot, Uskalinjoen kevätulva ja järvikortteikon kasvunopeus. Jään sulaminen alkaa tavallisesti huhtikuun alussa Uskalinjoen suistosta, joten varhaisimmat laulujoutsenet ja telkät löytää sieltä. Jos lämpötila Aijännevan valuma-alueella kohoaa nopeasti, Uskalinjoki alkaa tulla voimakkaasti ja sulamisvesi virtaa myös Mäntylänlahden jään päälle. Sulapaikkoja voi syntyä myös jäälakeuden keskelle todennäköisesti lahden pohjaturpeessa tapahtuvan kaasujen muodostumisen seurauksena. Laulujoutsenparit tulevat usein jo maaliskuussa näihin sulapaikkoihin lumen ja jään keskelle "päivystämään" eli varaamaan omia reviirejään. Yöksi linnut lentävät jollekin suuremmalle sula-alueelle, ehkäpä Herraskoskelle saakka.

Vermasjärven vedenkorkeudesta oli saatavilla tietoja vain vuosilta 1991–1996. Mittauksia oli tehty Mäntylänlahden osittaista lintuvesikunnostusta varten. Kuvasta 4 voi nähdä, että havaintojakson 1991–1996 korkein tulva-arvo (125,05 metriä merenpinnan yläpuolella) oli mitattu 27.04.1995. Vedenpinta laski 20. toukokuuta 1995 mennessä 43 cm. Näinkin suurella vedenpinnan laskulla on epäilemättä merkittäviä ekologisia vaikutuksia.

Huhtikuu ja toukokuu ovat parasta havainnointiaikaa paitsi lintujen runsauden ansiosta myös siksi, että edellisen vuoden korte- ja sarakasvustot ovat talven lumen ja jään painamia eivätkä linnut jää katsojilta piiloon. Kun kortteikko on kesäkuussa täysimittaista, suurin osa linnuista jää kortteikon kätköihin ja harrastajien mielenkiinto havaintojen yrittämiseen loppahtaa. Lahdella keväästä aina kesäkuun puoleen väliin asti oleskeleva ja ruokaileva monisatapäinen pesimättömien laulujoutsenten metelöivä lauma on vuosien aikana muokannut kortteikkoon syömällä ja juuristoa kaivelemalla avoimia "rutakuoppia". Niistä voi yrittää sydänkesällä tunnistaa lintuja satapäisistä sorsaparvista.

Tietomme Mäntylänlahden kesä-, heinä- ja elokuun linnustosta jäävät siis olosuhteiden vuoksi vajavaisiksi. Voi hyvällä syyllä uskoa,

Kuva 4. Vermasjärven vedenkorkeudet huhti-toukokuussa 1991 – 1996

Taulukko 1. Luettelo Mäntylänlahden havaintovihkoista.

1. vihko 1991-04-05_1991-08-22 (120 sivua)	8. vihko 2000-06-01_2002-04-01 (55 sivua)
2. vihko 1992-08-29_1994-02-22 (70 sivua)	9. vihko 2002-05-04_2003-09-10 (59 sivua)
3. vihko 1994-03-30_1995-01-08 (35 sivua)	10. vihko 2003-11-10_2005-08-07 (76 sivua)
4. vihko 1995-01-01_1995-10-28 (43 sivua)	11. vihko 2005-08-09_2007-05-02 (56 sivua)
5. vihko 1996-01-17_1996-07-14 (32 sivua)	12. vihko 2007-05-03_2008-06-30 (61 sivua)
6. vihko 1996-07-01_1998-01-06 (46 sivua)	13. vihko 2008-07-02_2009-08-19 (58 sivua)
7. vihko 1998-03-01_2000-07-14 (69 sivua)	14. vihko 2009-08-19_-11-15 (41 sivua)

että linnusto on todellisuudessa runsaampi ja monilajisempi kuin mitä havaintovihkosta poimitut tiedot antavat ymmärtää. Yksi huomion arvoinen tekijä on myös havainnoinnin painotuminen vuorokauden valoisaan aikaan. Tiedot yölaulajista ovat ymmärrettävästi vajavaiset.

Mäntylänlahden linnustoseurannan aineisto

Vuoden 1990 lintuhavainnot on poimittu julkaisusta: Erkki Kellomäki, Kirsti Koskinen, Aalto Harju: Luonnontalouden perusselvitys Virtain Vermasjärven Mäntylänlahden kunnostamista varten. Hämeen lääninhallituksen julkaisusarja. 1993:25. Linnustoseveltyksen teki silloin pääasiassa Pekka Sulkava. Muita havainnoitsijoita olivat Eero Heinonen, Harri Ilvespakka ja Erkki Kellomäki.

Vuodesta 1991 alkaen on lintuja havainnoitu lintutornista. Tornin sijaitsee Mäntylänlahden itärannalla. Lintutorni peruskorjattiin vuonna 2005 EU-rahoituksen tuella.

Vuosien 1991–2010 lintuhavainnot on poimittu Aalto Harjun lintutornin ylätasanteen laatikkoon toimittamista A5-kokoisista vihkoista, joiden tarkoituksena oli välittää tuorein tieto lintuhavainnoista tornissa kävijöille. Maallikkokin näkee ”vain” joutsenen ja kurjen (taulukko 1). Vihkoja kertyi vuosien varrella kaikkiaan 14. Vihkoissa on havaintosivuja yhteensä 820. Ihmeenä voidaan pitää kaikkien vihkojen säilymistä pahemmalta vandalismitla.

Havainnoitsijat

Yli 200 henkilöä on vuosien varrella kirjoittanut lintuhavaintoja Mäntylänlahden tornin vihkoihin. Kantavirtolaiset tai pitäjässä kesäpaikkaa pitävät henkilöt ovat eniten havaintoja tallentaneiden listan kärkipäässä. Heitä ovat kirjoittajien lisäksi muun muassa **Eero Heinonen**, **Turo Ketola**, **Sakari Rautainen**, **Pekka Saastamoinen**, **Pertti Sulkava** ja **Risto Sulkava** – vain muutamia henkilöitä mainitaksemme ja unohtamatta kenenkään muunkaan arvokasta

työpanosta. Täydellinen havaintojain lista on esitetty artikkelin lopussa Kiitokset.

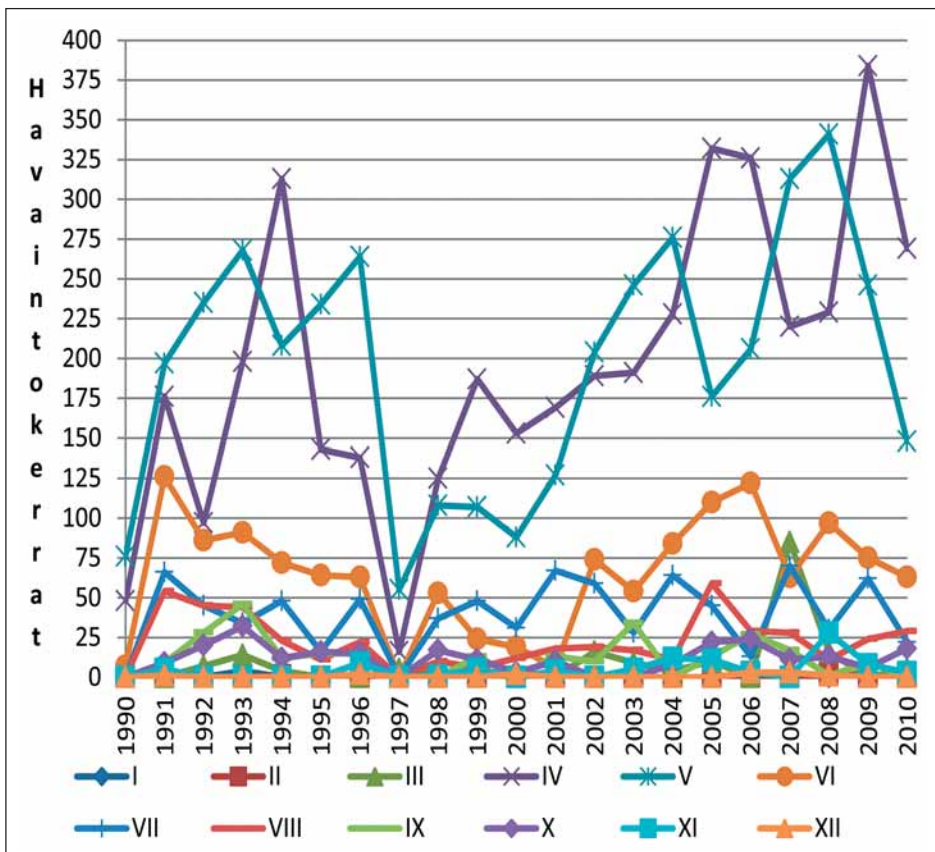
Omalla nimellä esiintyneiden henkilöiden havaintojen yhteismäärä edustaa noin 80 % ja nimimerkin taakse jääneiden (Anonyymit lintuharrastajat) antamat tiedot noin 20 % kaikista havainnoista. Tähän artikkeliin mukaan otetut anonyymit havainnot on arvioitu riittävän luotettaviksi pääasiassa sillä perusteella, että samat nimimerkit ovat kirjoittaneet havaintojaan monena vuotena. Joukko Anonyymejä voitiin nimetä vanhojen Suomenselän Linnut – lehtien havaintojain luotettavien avulla.

Havainnoitsijat voi luokitella karkeasti kolmeen ryhmään. ”Tosiharrastajat” ovat kirjanneet vihkoihin aina kaikki havaitsemansa lintulajit lukumäärätietoineen. ”Tavalliset” lintuharrastajat ovat merkinneet vihkoihin yleensä vain harvinaisia lajeja tai ”elämän pinnoja”. ”Perheet ja satunnaiset maallikkokävijät” ovat kirjanneet ylös helposti tunnistettavia lajeja kuten laulujoutsenen ja kurjen. Perheet ovat usein kirjoittaneet vihkoihin kaikkien perheenjäsenten nimet.

Havaintoaineiston käsittely

Kaikki havaintovihkot on digitoitu pdf-muotoiseksi tiedostoiksi. Erkki Kellomäki tallensi myös vihkojen havainnot Luonnontieteellisen Keskusmuseon Hatikka-tietojärjestelmään. Vihkojen tietoaineisto on ymmärrettävistä sisistä laadultaan epätasaista. Vihkoon on usein kirjoitettu pelkkä lajiluettelo ilman lukumäärätietoja. Näissä tapauksissa linnun lukumääräksi on merkitty aina 1, jotta aineistoa voitiin myöhemmin luokitella.

Tallennusvaiheessa on jouduttu tekemään monenlaista arviointia havaintojain muistiinpanojen luotettavuudesta. Yleisenä lähtökohtana on pidetty, että aineisto muodostaa sellaisenaan arvokkaan historiallisen dokumentin. Yleisten ja helposti tunnistettavien lintulajien – esimerkiksi laulujoutsen – tiedot ovat suurella todennäköisyydellä luotettavia ja niiden julkistaminen on tärkeää. Toisaalta on selvää, että vihkojen

Kuva 5. Mäntylänlahden aineiston vuosikertymä kuukausittain 21 vuoden ajalta.

kaikki aineisto ei täytä tieteellisen tutkimuksen lähdeaineistolle asetettavia tiukimpia vaatimuksia eikä tuloksiin voi juurikaan kohdistaa tilastotieteellisiä testejä. Vihkojen antamat tulokset ovat kuitenkin arvokas lisä tietämyksellemme paitsi Vermasjärven, myös koko Virtain pitäjän linnustosta ja ansaitsevat tulla tallennetuiksi ja julkaistuiksi. Julkaiseminen on myös kiitollisuuden osoitus kaikille havainnoitsijoille.

Tapani Lahti Luonnontieteellisestä Keskusmuseosta tulosti Hatikkaan tallennetut Vermasjärven lintutiedot Excel-muotoiseksi tiedostoksi. Havaintorivejä oli aluksi kaikkiaan 18 728. Seuraavassa vaiheessa aineistosta karsittiin pois kaikki määrittämättömiä lajeja koskevat havainnot, tyyppiä ”käpylintu”. Lopuksi saman

päivän lajihavainnoista jätettiin jäljelle vain korkeimman lukumäärän rivit. Lopulliseksi rivien lukumääräksi tuli 11 738. Excel-tiedostoon tallentui 175 lintulajia. Havaittujen lintujen yhteismääräksi tuli 158 789. Komeita lukuja – harrastajien vierailut tornilla ovat olleet menestyksellisiä.

Havainnointi-innustus

Havainnointi-innustus on ollut korkealla tasolla lintutornin valmistumisen jälkeen (kuva 5). Vuonna 1997 havaintoja tehtiin vähän. 2000-luvulle tullessa havainnointi lisääntyi vuodesta toiseen, ja huippu saavutettiin vuonna 2009. Vuonna 2010 havaintojen määrä putosi vuoden

Taulukko 2. Kaikkina vuosina havaintojaksolla 1990 – 2010 todetut lintulajit

Selitykset: Havainnot = havaintopäivien määrä, Summa = lintujen yhteismäärä

Laji	Havainnot	Summa
Laulujoutsen	756	58829
Telkkä	507	5822
Sinisorsa	475	5960
Tavi	457	13325
Kurki	418	2805
Töyhtöhyppä	413	4169
Haapana	392	8209
Naurulokki	382	17405
Jouhisorsa	304	1995
Pajusirkku	284	733
Isokuovi	282	687
Liro	280	6028
Taivaanvuohi	264	589
Valkoviklo	256	905
Metsähanhi	252	3373
Västäräkki	248	2017
Lapasorsa	234	1015
Metsäviklo	217	448
Tukkasotka	209	1352
Pikkulokki	192	1757
Ruokokerttunen	173	456
Kalalokki	118	334
Kalatiira	117	257
Suokukko	107	2053
Mustaviklo	105	1379

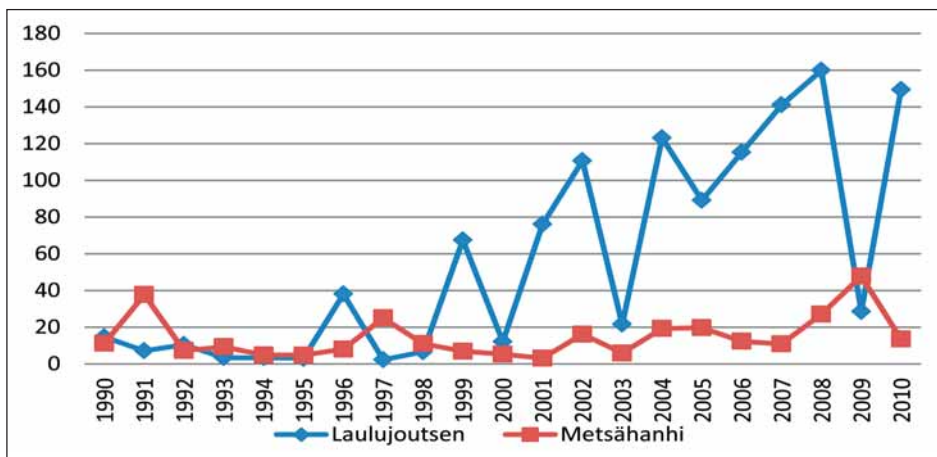
1995 tasolle. Ehkä Birdlife Suomen käyttöön ottama Tiira-havaintojärjestelmä johti siihen, että viikkoihin kertyi vähemmän merkintöjä. Tiirasta ei kuitenkaan löytynyt moniakana uusia havaintoja verrattuna vihkon havaintoihin.

Miten voisi selittää vuoden 1997 havaintokertojen vähäisen lukumäärän (vain 77 havaintokertaa) verrattuna muihin vuosiin. Vilkaistu vuoden 1997 havaintovihkon muistiinpanoihin kertoi, että kevät olisi ollut myöhässä, lunta oli paljon, ja Mäntylänlahti oli pitkään jäässä. Aalto Harju muistiinpano 14.4.1997: “*Kello 18:40, -1 C, NW -> 3/8, pelloista lunta 20%, metsäaukeat 80%, järvestä jäässä 98%.*” Heikki Parviaisen muistiinpano 20.4.1997: “*Kolea pohjoistuuli!*”. Aalto Harju 27.4.1997: “*+6 C, jäätä 80%.*”

Kevät 1997 oli Ilmatieteen laitoksen säätilastojenkin mukaan kylmä (kuva 3). Lämpötilan kuukausikeskiarvo -0.6 °C astetta oli huhtikuussa 1997 alin koko havaintojaksolla 1990–2010. Toukokuu oli neljänneksi kylmin noina vuosina. Kylmä kevät on varmaankin vähentänyt retkeilijäin havainnointi-intoa.

Taulukko 3. Mäntylänlahden useimmin havaittujen lintulajien havaintopäiväkeskiarvot (vuosittaiset lajusimmat jaettu havaintopäivien summalla).

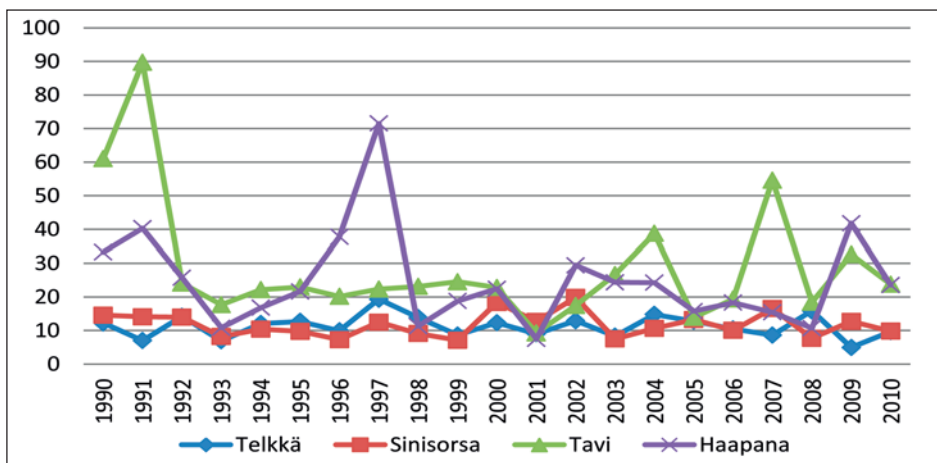
	Laulujoutsen	Telkkä	Sinisorsa	Tavi	Kurki	Töyhtöhyppä	Haapana	Naurulokki	Jouhisorsa	Pajusirkku	Isokuovi	Liro	Taivaanvuohi	Valkoviklo	Metsähanhi	Västäräkki	Lapasorsa	Metsäviklo	Tukkasotka	Pikkulokki	Ruokokerttunen	Kalalokki	Kalatiira	Suokukko	Mustaviklo
1990	15	12	15	61	1	10	33	68	10	16	3	110	3	3	11	3	2	10	9	3	9	7	2	115	18
1991	7	7	14	90	4	6	40	27	8	2	2	24	3	3	38	4	3	1	3	2	4	2	4	16	13
1992	11	14	14	24	29	3	26	31	12	2	4	3	2	3	7	15	4	3	10	9	2	6	2	8	9
1993	3	7	8	18	8	3	11	22	5	2	2	25	2	3	9	3	3	2	3	5	4	3	1	46	5
1994	3	12	10	22	2	9	17	39	3	2	4	20	2	2	5	7	3	2	9	4	2	2	2	16	21
1995	3	13	10	23	4	16	22	78	9	2	2	11	2	2	5	16	3	2	12	5	3	4	3	70	10
1996	38	10	7	20	2	11	38	26	6	2	2	27	2	4	8	12	4	2	5	6	3	2	2	7	10
1997	2	19	13	22	3	10	72	71	12	3	6	5	1	2	25	26	8	1	9	28	4	3	2	4	7
1998	7	14	9	23	2	3	11	24	6	2	1	11	2	3	11	2	6	2	6	23	3	2	3	9	1
1999	67	9	7	25	3	13	19	13	6	1	2	17	1	5	7	7	3	2	7	1	3	2	3	14	6
2000	12	12	18	23	8	15	22	46	4	2	2	31	2	14	5	47	8	4	9	3	2	10	2	28	150
2001	76	9	13	9	3	14	8	11	2	2	2	11	1	3	3	6	2	1	4	4	2	7	2	11	30
2002	111	13	20	17	2	13	29	24	6	1	4	32	3	2	16	1	5	3	13	18	2	2	2	11	9
2003	22	8	8	27	16	7	24	14	9	16	2	10	2	1	6	3	7	2	4	15	1	1	3	2	11
2004	123	15	11	39	3	15	24	34	6	2	2	33	3	4	19	6	5	1	6	5	3	2	0	44	4
2005	89	13	13	14	4	8	16	25	5	1	1	12	2	3	20	7	3	1	3	7	2	2	2	7	4
2006	115	10	10	19	18	10	18	21	7	2	5	4	4	2	12	15	8	1	4	6	3	2	1	7	4
2007	141	9	17	55	5	9	15	47	6	2	1	23	2	9	11	4	4	2	5	4	3	2	1	21	21
2008	160	16	8	18	4	14	11	134	7	2	2	25	2	2	27	3	5	2	6	14	2	2	1	11	8
2009	29	5	13	33	18	11	42	17	18	22	31	41	26	12	48	22	13	36	15	9	58	31	8	106	5
2010	149	10	10	24	3	12	24	29	11	2	2	12	3	7	14	11	6	2	4	11	3	3	2	3	4

Kuva 6. Laulujoutsenen ja metsähänhen havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Laulujoutsenen havaintopäiväkeskiarvo on odotetusti kasvanut havaintojakson aikana (kuva 6). Tulos on yhteneväinen Suomen sisävesien vesilintujen kannanvaihtelusta tehdy

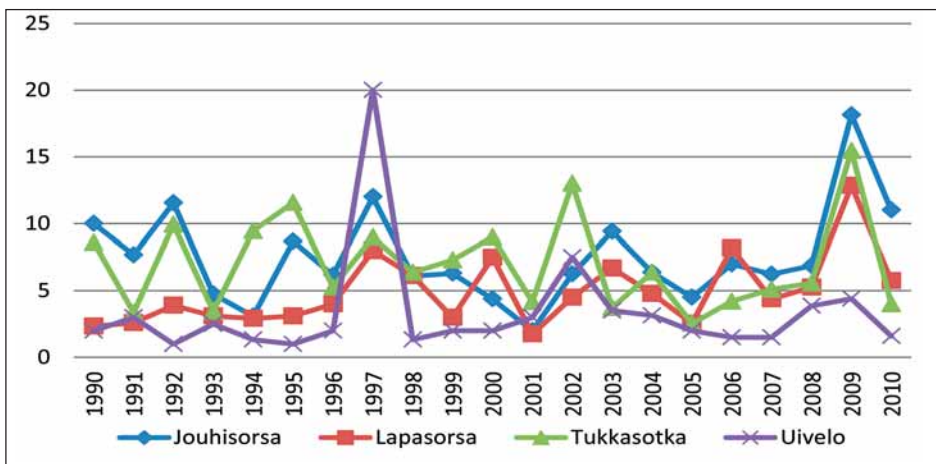
seurantatutkimuksen tuloksen kanssa (Lehikoinen ym. 2012). Metsähänhen määrän keskiarvo näyttäisi lievästi kasvaneen Mäntylänlahdella havaintojakson aikana.

Kuva 7. Telkän, sinisorsan, tavin ja haapanan havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Yleisimpien sorsalajien telkän ja sinisorsan havaintopäiväkeskiarvot näyttäisivät pysyneen ennallaan, tavin ja haapanan määrät pienentyneet aluksi, mutta jakson loppupuolella taas hieman kasvaneet (kuva 7). Lehikoinen ym. tutkimuksen mukaan Suomen telkkäkanta on py-

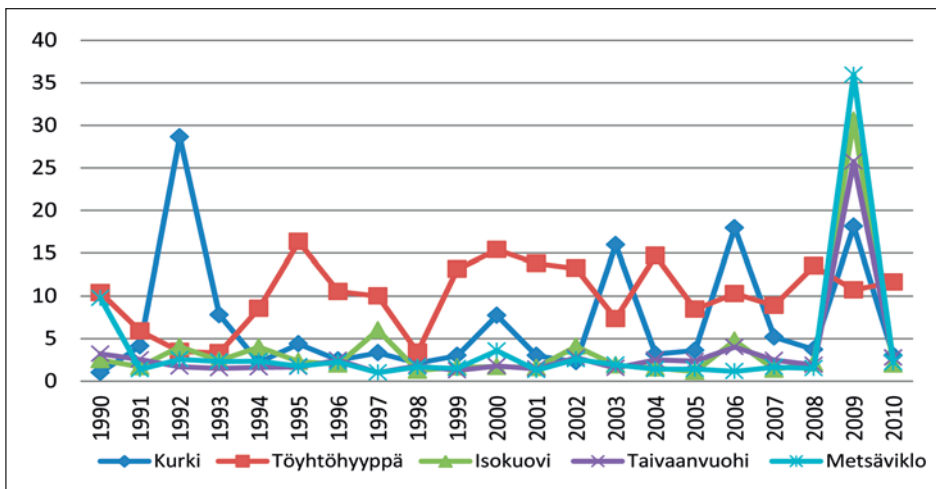
synyt varsin vakaana läpi koko seurantajakson 1986–2012. Sinisorsa on ainoa Suomen sorsalajeista, joka runsastui seurantajakson aikana. Tavin ja haapanan pesimäkannat ovat pienentyneet Suomessa merkittävästi samaisen tutkimuksen mukaan.

Kuva 8. Jouhisorsan, lapasorsan, tukkasotkan ja uivelon havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Jouhisorsan, lapasorsan, tukkasotkan ja uivelon havaintopäiväkeskiarvoissa esiintyy suurta vuosien välistä vaihtelua (kuva 8). Lehikoisen ym. (2012) tutkimuksen mukaan jouhisorsan,

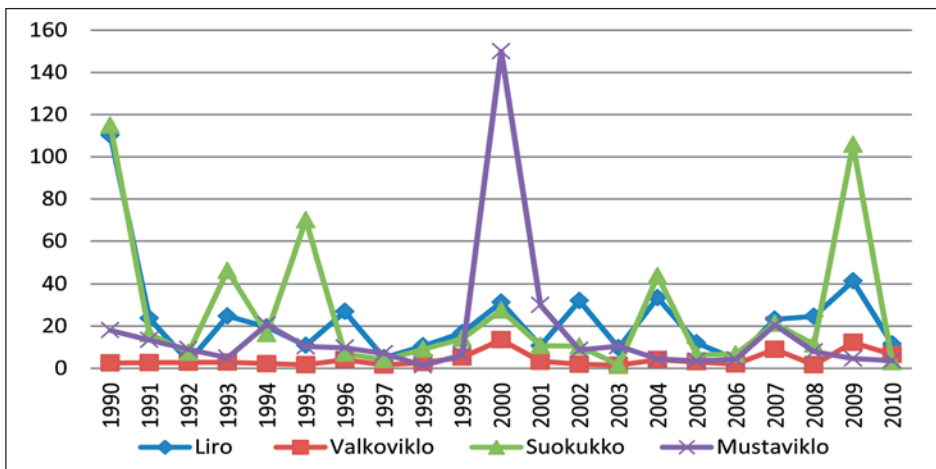
lapasorsan ja tukkasotkan kannat ovat taantuneet vuosina 1986–2012. Uivelon kannan kehityksestä ei saatu mainitussa tutkimuksessa riittävän suurta aineistoa tilastolliseen arviointiin.

Kuva 9. Kurjen, töyhtöhyyppän, isokuovin, taivaanvuohen ja metsäviklon havaintopäiväkeskiarvot.

Yleisimpien kahlaajien havaintomäärät näyttävät olevan vuodesta toiseen samalla tasolla. Vuonna 2009 on metsävikloja, taivaanvuohia ja

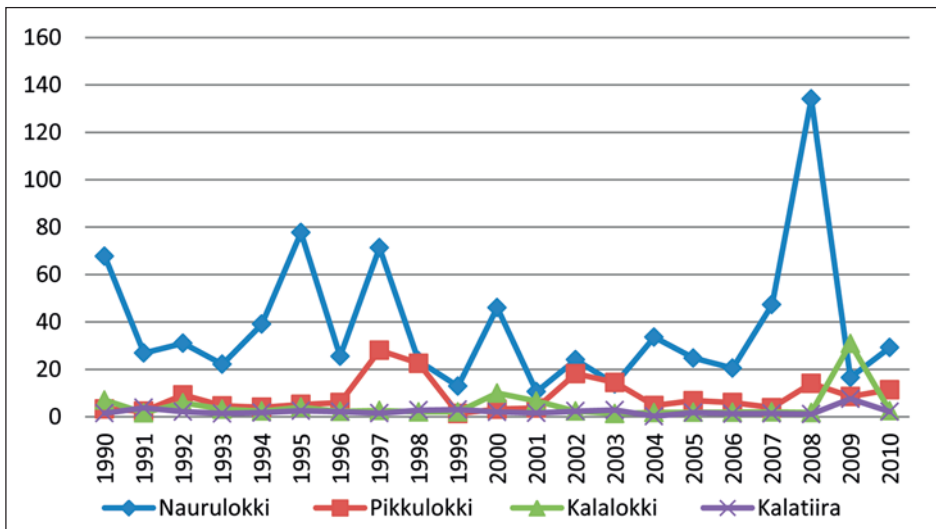
isokuoveja kirjattuja jonkin verran muita vuosia enemmän (kuva 9).

Kuva 10. Liron, valkoviklon, suokukon ja mustaviklon havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Muuttavien mustaviklojen ja suokukkojen havaintopäiväkeskiarvoissa on suurta vuotuista

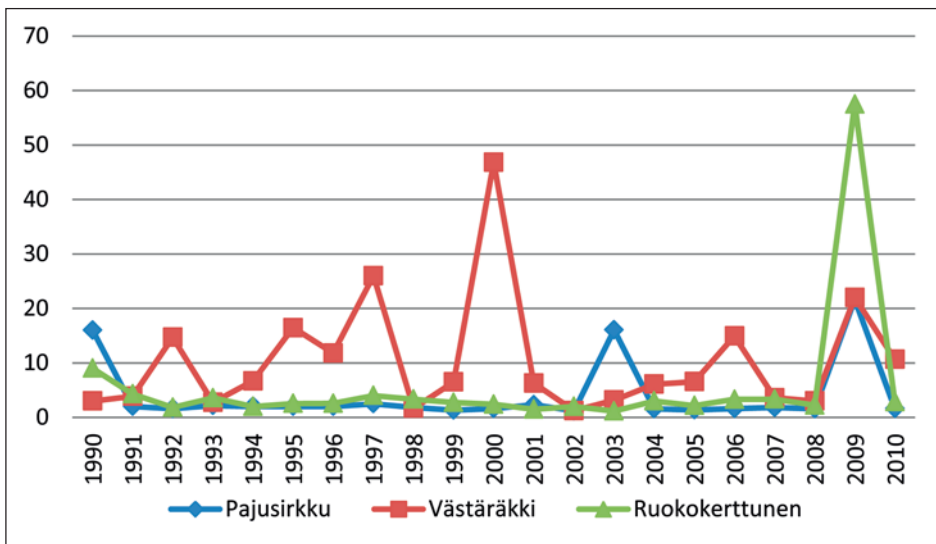
vaihtelua (kuva 10). Liron ja valkoviklon havaintomäärät ovat vuosittain varsin samalla tasolla.

Kuva 11. Naurulokin, pikkulokin, kalalokin ja kalatiiran havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Naurulokin havaintopäiväkeskiarvoissa on suurta vuotuista vaihtelua (kuva 11). Huippu-

vuosina naurulokki on yrittänyt pesiä Mäntylänlahdella.

Kuva 12. Pajusirkun, västäräkin ja ruokokerttusen havaintopäiväkeskiarvot Mäntylänlahdella vuosina 1990 – 2010.

Pajusirkulla on kosteikon yleisistä varpuslinnui-
ta vakain havaintopäiväkeskiarvo. Västäräkillä ja

ruokokerttusella on vuosina 2000 ja 2009 havain-
topäiväkeskiarvojen huiput (kuva 12).

Dj Canon EOS 7D

Eero Heinonen

Heinätavista on kirjattu 20-vuoden aikana 95 havaintopäivää.

Taulukko 4. Mäntylänlahden vähälukuisimmat lintulajit.

Selitykset: Havainnot = havaintopäivien määrä, Summa = lintujen yhteismäärä.

Laji	Havainnot	Summa	Laji	Havainnot	Summa	Laji	Havainnot	Summa
Varis	204	747	Viherpeippo	24	38	Lyhytnokkahanhi	4	10
Ruskosuohaukka	156	217	Teeri	24	49	Lapinsirri	4	10
Nokikana	148	415	Alli	23	94	Uuttukyyhky	4	5
Tuulihaukka	142	199	Kapustarinta	23	97	Mustapyrstökuiiri	4	4
Peippo	142	700	Punatulkku	23	40	Pensassirkkalintu	4	4
Haarapääsky	136	3510	Hernekerttu	22	23	Vesipääsky	4	10
Sepelkyyhky	120	572	Hippiäinen	21	30	Härkälintu	4	4
Niittykirvinen	107	459	Kirjosieppo	20	23	Pyy	4	4
Nuolihaukka	106	147	Pikkukuovi	20	40	Kaulushaikara	3	3
Pajulintu	97	225	Pyrstötiainen	19	88	Huuhkaja	3	3
Heinätaivi	95	195	Harmaahaikara	19	26	Puukiipijä	3	3
Räkättirastas	95	943	Töyhtötiainen	19	30	Mustavaris	3	7
Räystäspääsky	94	2097	Piekana	18	24	Muuttohaukka	3	3
Kanadanhanhi	92	201	Lehtokurppa	18	26	Kaakkuri	3	3
Punarinta	85	119	Kanahaukka	17	19	Varpuspöllö	3	3
Talitiainen	78	122	Järripeippo	17	25	Kivitasku	3	7
Rantasipi	71	151	Törmäpääsky	17	57	Leppälintu	3	3
Harmaalokki	70	101	Hiirihaukka	16	19	Viirupöllö	3	3
Harakka	69	108	Kuikka	16	33	Pensaskerttu	3	3
Kiuru	66	142	Isolepinkäinen	16	19	Helmiöllö	2	4
Silkkuiikku	65	133	Pikkutylli	14	28	Lapinsirku	2	2
Tervapääsky	62	495	Ruisräikkä	14	15	Punakuiiri	2	6
Luhthauitti	60	84	Metsäkirvinen	13	17	Satakieli	2	3
Korppi	59	98	Liejukana	13	13	Jänkäkurppa	2	2
Vihervarpunen	55	181	Rautiainen	13	20	Pilkkasiipi	2	11
Käpytikka	55	68	Punavarpunen	12	13	Mustalintu	2	3
Pikkujoutsen	53	69	Pensastasku	12	24	Mehiläishaukka	2	2
Keltasirku	50	78	Pikkukäpylintu	11	28	Fasaani	2	2
Mustakurkku-uikku	50	87	Punajalkaviklo	11	27	Tundrakurmitsa	2	2
Punakylkirastas	50	139	Harmaasorsa	10	13	Rytikerttunen	1	1
Laulurastas	48	77	Sarvipöllö	9	14	Sepelhanhi	1	1
Mustarastas	47	61	Tylli	9	42	Valkoposkihanhi	1	4
Sinisuohaukka	46	50	Luhதாகana	9	9	Pulmussirri	1	30
Hömötiainen	46	100	Ampuhaukka	8	8	Pikkusirri	1	2
Merihanhi	44	50	Kuusitiainen	8	8	Tundraurpiainen	1	1
Sääksi	44	47	Kulorastas	8	9	Pohjansirku	1	1
Varpushaukka	43	47	Kyhmyjoutsen	7	11	Meriharakka	1	1
Punasotka	42	92	Amerikanhaapana	6	6	Kultarinta	1	2
Isokoskelo	42	108	Tundranhanhi	6	7	Käenpiika	1	1
Närhi	39	58	Tilhi	6	90	Pikkulepinkäinen	1	1
Kottarainen	39	144	Suosirri	6	38	Jänkäsiirriäinen	1	5
Sinitiaainen	38	58	Merikotka	6	7	Isokäpylintu	1	1
Palokärki	35	35	Tukkakoskelo	6	8	Pähkinähakki	1	1
Lehtokerttu	31	44	Haarauhaukka	6	6	Varpunen	1	1
Tiltalti	30	38	Sirittäjä	6	6	Merimetso	1	1
Käki	29	31	Pulmunen	6	101	Idänuunilintu	1	1
Keltavästäräkki	29	155	Suopöllö	5	5	Lapintira	1	1
Naakka	28	76	Lapasotka	5	10	Pikku-uikku	1	1
Urpiainen	27	918	Sinirinta	5	5	Metso	1	1
Selkälokki	27	45	Harmaasieppo	5	5			

Mäntylänlahdella useimmin havaitut lintulajit

Avuksi havaintoaineiston tulkinassa otettiin käyttöön lintulajikohtainen havaintopäivien lukumäärä. Tämä luku on yksiselitteinen ja luotettavampi verrattuna vihkoihin merkittyjen lintujen lukumääriin. Havaitut lintulajit järjestettiin yleisyysjärjestykseen havaintopäivien lukumäärän perusteella.

Lintulajien esiintymisen säännöllisyyttä pidettiin myös tärkeänä esille otettava tekijänä. Vain 26 lajia kaikkiaan 175 lajista oli havaittu kaikkina 21 vuotena (taulukko 2).

Havaintovihkojen kirjauksissa laulujoutsenella oli valtava yliedustus verrattuna muihin lintulajeihin. Tornilla käyneet parheet todella rakastavat laulujoutsenta. Mäntylänlahdella on joutsenia helppo katsella ja valokuvata. Korkein laulujoutsenen lukumäärä (641 lintua) havaittiin 20.11.2008. Tätäkin enemmän laulujoutsenia on Tiira-järjestelmän mukaan havaittu jakson jälkeen, 800 lintua 21.11.2012. Aineistossa oli selvästi todettavissa laulujoutsenen runsastuminen vuosien varrella. Pikkujoutsenia ilmestyi havaintoihin jakson loppupuoliskolla. Yksittäisen pikkujoutsenen tunnistaminen satojen laulujoutsenten joukosta on vaikeata ja vaatii kaukoputken käyttämistä.

Taulukon 2 lintulajeista ovat Virroilla läpimuuttajia mustaviklo ja uivelo sekä pääosa metsähanhista ja suokukoista. Muut Mäntylänlahdella tavatut lajit ovat lintuvesien, luhtien, soiden ja rantojen pesimälajeja Virroilla.

Suuret vuosien väliset vaihtelut havaintoaktiivisuudessa tekevät tulosten arvioinnin vaikeaksi. Vertailujen helpottamiseksi havaintoaineisto vakioitiin jakamalla vuosittaiset lajisummat havaintopäivien summalla. Vakiointi tehtiin vain kaikkina vuosina todetuille 26 lajille (taulukko 3).

Avaamme tässä käsitettä "Havainnot" tarkemmin laulujoutsenen ja metsähanhen avulla (kuva 6). Joutsenia pesii Mäntylänlahdella vuosittain noin 5 paria. Niiden lisäksi lahdella asustaa keväällä ja alkukesällä satoja pesimättömiä lintuja ja syksyllä saapuu muuttavia joutsenia. Lintutornilla käyneet vierailijat ovat merkinneet vihkoihin laulujoutsenia 756 päivältä, yhteensä 58 829 lintua. Laulujoutsenten lukumäärän havaintopäiväkeskiarvoksi saadaan 78 lintua. Vastaavasti metsähanhia merkittiin vihkoon 252 päivältä, yhteensä 3373 lintua. Met-

Dj Canon EOS 7D

Eero Heinonen

Kurki on vakituinen pesijä Mäntylänlahdella.

sähänhen havaintopäiväkeskiarvoksi saadaan 13 lintua.

Mäntylänlahden vähälukuisemmat lintulajit

Taulukkoon 4 on listattu havaintojen yleisyysjärjestyksessä ne 149 lintulajia, joita Mäntylänlahdella ei ole tavattu kaikkina havaintojakson 1990 – 2010 vuosina.

Lapissa tai Jäämeren rannikoilla pesiviä lajeja kuten arktisia kahlaajia ja hanhia on tavattu 28. Virroilla harvoin ja vähälukuisesti tavattuja lintulajeja ovat muun muassa lyhytnokkahanhi, lapinsirri, vesipääsky, punakuiri, jänkäkurppa, pilkkasiipi, mustalintu, pikkujoutsen, harmaasorsa, lapasotka, tundrakurmitsa, sepelhanhi, valkopoiskihanhi, pulmussirri, pikkusirri, jänkäsirriäinen ja lapintiira. Muita Virroilla harvinaisia lajeja ovat mustapyrstökuiri, kyhmyjoutsen, amerikkahaapana, merikotka, haarahaukka, rytikerttunen, meriharakka ja pikku-uikku.

Mäntylänlahden linnuston seurannan jatkaminen

Mäntylänlahden linnuston seurantaa on tarpeen jatkaa tulevaisuudessa. Pohjapadon rakentaminen vuonna 2013 Vermasjärven laskujoen, Makkaraojan niskalle vaikuttaa Mäntylänlahden vesiolosuhteisiin ja linnustoon. Lintutornilla vierailevien maallikoiden tiedon tarpeen tyydyttämiseksi olisi tärkeätä kirjata havaintoja lintutornin vihkoon. Tulevien seurantaraporttien laadintaa varten havainnot pitää tallentaa Birdlife Suomen Tiira havaintotietopalveluun.

Taulukko 5. Vermasjärven Mäntylänlahden tutkimusalueen (vesialue, luhta, rantametsät) pesimäaikaisen suojueluvaron muodostuminen. Paino = lintulajin keskipaino grammoina, H = uusituumiskyvyttömyys, U = uhanalaisuus, K = kannan koko, SA = lajin suojueluvarvo = H x U/K, Paria = parimäärä, M = muunnettu parimäärä, Pisteeet = SAxM. Taulukon rakenne on otettu julkaisusta Asanti ym. 2003.

Laji	Tieteellinen nimi	Paino (g)	H = uusituumiskyvyttömyys	U = uhanalaisuus	K = kannan koko	SA = lajin suojueluvarvo	Paria	M = muunnettu parimäärä	Pisteeet
Kuikka	<i>Gavia arctica</i>	2350	3,2	3	4	2,55	1	1	2,55
Silkkiuikku	<i>Podiceps cristatus</i>	930	3	1	5	0,6	1	1	0,6
Härkälintu	<i>Podiceps grisegena</i>	840	2,9	3	4	2,18	0	0	0
Mustakurkku-uikku	<i>Podiceps auritus</i>	560	2,7	5	4	3,38	1	1	3,38
Pikku-uikku	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	175	2,2	3	2	3,3	0	0	0
Kaulushaikara	<i>Botaurus stellaris</i>	1230	3,1	5	3	5,17	0	0	0
Harmaahaikara	<i>Ardea cinerea</i>	1060	3	2	3	2	0	0	0
Laulujoutsen	<i>Cygnus cygnus</i>	9050	4	5	4	5	6	3,5	17,5
Kyhmyjoutsen	<i>Cygnus olor</i>	12000	4,1	2	4	2,05	0	0	0
Metsähanhi	<i>Anser fabalis</i>	3300	3,5	8	4	7	1	1	7
Merihanhi	<i>Anser anser</i>	3500	3,5	3	4	2,63	0	0	0
Kanadanhanhi	<i>Branta canadensis</i>	4600	3,7	1	3	1,23	0	0	0
Haapana	<i>Anas penelope</i>	700	2,8	1	5	0,56	10	5,01	2,81
Tävi	<i>Anas crecca</i>	300	2,5	1	10	0,25	20	8,14	2,04
Sinisorsa	<i>Anas platyrhynchos</i>	1100	3	1	10	0,3	20	8,14	2,44
Jouhisorsa	<i>Anas acuta</i>	737	2,9	3	5	1,74	10	5,01	8,72
Heinätävi	<i>Anas querquedula</i>	360	2,6	3	4	1,95	3	2,16	4,21
Lapasorsa	<i>Anas clypeata</i>	603	2,8	1	5	0,56	5	3,9	2,18
Punasotka	<i>Aythya ferina</i>	870	2,9	2	5	1,16	5	3,9	4,52
Tukkasotka	<i>Aythya fuligula</i>	720	2,9	1	10	0,29	10	5,01	1,45
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	750	2,9	1	10	0,29	25	9,52	2,76
Isokoskelo	<i>Mergus merganser</i>	1400	3,1	1	5	0,62	0	0	0
Ruskosuohaukka	<i>Circus aeruginosus</i>	610	2,8	5	3	4,67	2	3,09	14,42
Tuulihaukka	<i>Falco tinnunculus</i>	185	2,3	5	4	2,88	1	1	2,88
Nuolihaukka	<i>Falco subbuteo</i>	218	2,3	3	4	1,73	1	1	1,73
Sääksi	<i>Pandion haliaetus</i>	1700	3,2	8	3	8,53	1	1	8,53
Luhtakana	<i>Rallus aquaticus</i>	95	2	3	3	2	1	10,3	20,6
Luhtahuitti	<i>Porzana porzana</i>	70	1,8	3	4	1,35	1	11,07	14,94
Liejukana	<i>Gallinula chloropus</i>	275	2,4	5	2	6	1	1	6
Nokikana	<i>Fulica atra</i>	520	2,7	1	5	0,54	2	2	1,08
Kurki	<i>Grus grus</i>	5000	3,7	5	4	4,63	5	1	4,63
Isokuovi	<i>Numenius arquata</i>	735	2,9	3	5	1,74	2	2	3,48
Taivaanvuohi	<i>Gallinago gallinago</i>	95	2	2	10	0,4	10	5,01	2
Lehtokurppa	<i>Scolopax rusticicola</i>	300	2,5	1	10	0,25	2	2	0,5
Töyhtöhyppä	<i>Vanellus vanellus</i>	206	2,3	2	5	0,92	5	3,9	3,59
Liro	<i>Tringa glareola</i>	60	1,8	3	10	0,54	2	2	1,08
Metsäviklo	<i>Tringa ochropus</i>	80	1,9	1	5	0,38	2	2	0,76
Valkoviklo	<i>Tringa nebularia</i>	180	2,3	3	5	1,38	2	2	2,76
Punajalkaviklo	<i>Tringa totanus</i>	107	2	2	4	1	0	0	0
Suokukko	<i>Philomachus pugnax</i>	150	2,2	5	5	2,2	2	2	4,4
Rantasipi	<i>Actites hypoleuca</i>	48	1,7	1	10	0,17	1	1	0,17
Pikkulokki	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	130	2,1	3	4	1,58	20	8,14	12,82
Naurulokki	<i>Larus ridibundus</i>	265	2,4	2	5	0,96	100	25,12	24,12
Kalalokki	<i>Larus canus</i>	415	2,6	1	5	0,52	3	2,16	1,12
Harmaalokki	<i>Larus argentatus</i>	1050	3	1	5	0,6	1	1	0,6
Selkälokki	<i>Larus fuscus</i>	715	2,9	10	4	7,25	0	0	0
Kalatiira	<i>Sterna hirundo</i>	120	2,1	1	5	0,42	3	2,16	0,91
Pikkutikka	<i>Dendrocopos minor</i>	24	1,4	10	4	3,5	1	1	3,5
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	20	1,3	1	10	0,13	4	2,64	0,34
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	16	1,2	1	10	0,12	2	2	0,24
Satakiele	<i>Luscinia luscinia</i>	27	1,4	1	5	0,28	0	0	0
Pensassirkkalintu	<i>Locustella naevia</i>	13	1,1	2	4	0,55	0	0	0
Ruokokerttunen	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	12	1,1	1	10	0,11	20	8,14	0,9
Rytkerttunen	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	13	1,1	1	5	0,22	0	0	0
Pensaskerttu	<i>Sylvia communis</i>	16	1,2	1	10	0,12	2	2	0,24
Pyrstötiainen	<i>Aegithalos caedatus</i>	8	0,9	1	4	0,23	1	1	0,23
Pikkulepinkäinen	<i>Lanius collurio</i>	29	1,5	2	5	0,6	1	1	0,6
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	23	1,4	1	10	0,14	3	2,16	0,3
Pajusirkku	<i>Emberiza caesia</i>	19	1,3	1	10	0,13	20	8,14	1,06
Yhteensä							342		202,67

Mäntylänlahden linnuston suojeleuarvot

Suomen ympäristökeskuksen työryhmä on julkaissut vuonna 2003 järjestelmän (Asanti ym. 2003), jolla voi arvioida lintuveiden arvoa neljässä eri luokassa: pesimäaikainen suojeleuarvo, muutonaikainen linnustoarvo, sulkasadon aikainen linnustoarvo sekä alueen merkitys pesimäaikaisena ruokailualueena.

Pesimäaikainen suojeleuarvo

Parikkalan Siikalahtea on käytetty mainitussa julkaisussa esimerkkinä menetelmän soveltamisesta pesimäaikaisen suojeleuarvon määrittelyssä. Vermaajärven Mäntylänlahden tutkimusalueen tiedot on syötetty taulukkoon 5. Näin on mahdollista tarkastella Mäntylänlahden pesimälinnuston suojeleuarvoja.

Asanti ym. (2003) julkaisussa on vertailtu Suomen tärkeiden lintualueiden (niin kutsutut IBA-alueet) suojeleuarvoja. Siikalahden suojeleuarvo on 315. Mäntylänlahden suojeleuarvoksi saatiin 203.

Tässä katsannossa Mäntylänlahti sijoittuu hyvään keskiluokkaan ja ansaitsisi ehdottomasti virallisen luonnonsuojeleualueen aseman.

Mäntylänlahden muutonaikainen linnustoarvo

Mäntylänlahdella tavattavista muuttolinnuista useat sisältyvät julkaisussa (Asanti ym. 2003) selostettuihin Euroopan suojeleuarvolistauksiin (UHEKS 1991 ja Tucker & Heath 1994).

Lista A.

Maailmanlaajuisesti uhanalaiset lintulajit
(Selitys: Suomessa tavattavat maailmanlaajuisesti uhanalaiset muuttolintulajit)

Ruisrääkkä (*Crex crex*)

Lista B.

Alueellisesti erityisen uhanalaiset lintulajit
(Selitys: Euroopassa uhanalaiset maanosan vastuulajit, Suomessa äärimmäisen uhanalaiset, erittäin uhanalaiset ja vaarantuneet lajit, sekä eräät viime aikoina voimakkaasti taantuneet lajit).

Lapasotka (*Aythya marila*)
Merikotka (*Haliaeetus albicilla*)
Ampuhaukka (*Falco columbarius*)
Muuttohaukka (*Falco peregrinus*)
Liejukana (*Gallinula chloropus*)
Lapinsirri (*Calidris temminckii*)
Mustapyrstökuiiri (*Limosa limosa*)

Selkälokki (*Larus fuscus fuscus*)

Lista C.

Alueellisesti uhanalaiset lintulajit
(Selitys: Uhanalaiset lajit, joiden esiintymisen painopiste ei ole Euroopassa, ja Suomessa silmäläpidettävät ja alueellisesti taantuneet lajit, sekä Suomen vastuulajit Euroopassa).

Kaakkuri (*Gavia stellata*)
Pilkkaasiipi (*Melanitta fusca*)
Mustalintu (*Melanitta nigra*)
Kaulushaikara (*Botaurus stellaris*)
Metsähänhi (*Anser fabalis*)
Harmaasorsa (*Anas strepera*)
Jouhisorsa (*Anas acuta*)
Heinätaavi (*Anas querquedula*)
Tukkakoskelo (*Mergus serrator*)
Isokoskelo (*Mergus merganser*)
Uivelo (*Mergellus albellus*)
Suokukko (*Philomachus pugnax*)
Liro (*Tringa glareola*)
Tylli (*Charadrius hiaticula*)
Punakuiiri (*Limosa lapponica*)
Jänkäsirriäinen (*Limicola falcinellus*)
Jänkäkürppä (*Lymnocyptes minimus*)
Mustaviklo (*Tringa erythropus*)
Haarahaukka (*Milvus migrans*)
Ruskosuohaukka (*Circus aeruginosus*)
Sinisuohaukka (*Circus cyaneus*)
Sääksi (*Pandion haliaetus*)
Tuulihaukka (*Falco tinnunculus*)
Pikkulokki (*Hydrocoloeus minutus*)
Kottarainen (*Sturnus vulgaris*)

Lista D.

Isot häiriölle alttiit lajit

Harmaahaikara (*Ardea cinerea*)
Pikkujoutsen (*Cygnus columbianus*)
Laulujoutsen (*Cygnus cygnus*)
Lyhytnokkahanhi (*Anser brachyrhynchos*)
Tundrahanhi (*Anser albifrons*)
Merihanhi (*Anser anser*)
Valkoposkihanhi (*Branta leucopsis*)
Sepelhanhi (*Branta bernicla*)
Kurki (*Grus grus*)

Mäntylänlahden sulkasadon aikainen linnustoarvo

Mäntylänlahdelle kerääntyvät sorsalintuja viettämään sulkasatoaikaa. Lukumääristä on lahden tiheästä vesikasvillisuudesta johtuen vaikeata kerätä aineistoa. Nykyisten tietojen pohjalta arvioimme Mäntylänlahden kuuluvan hyvinkin II arvoluokkaan, joka on määritelty julkaisussa Asanti ym. (2003) seuraavasti:

“Alueelle kerääntyy säännöllisesti jossain vaiheessa sulkasatokautta uhanalaisia lajeja tai hanhia tai joutsenia yli 50 yksilöä tai vesilintuja yli 700 yksilöä”.

Mäntylänlahden merkitys pesimäaikaisena ruokailualueena

Julkaisussa Asanti ym. (2003) arvotetaan lintuvesien merkitystä pesimäaikaisena ruokailualueena seuraavasti (lihavoidut lajit tavataan Mäntylänlahdella). ”Alue on merkittävä pesimäaikainen ruokailualue, jos siellä havaitaan pesimäaikana säännöllisesti ruokailevia kaakureita (*Gavia stellata*), **kuikkia** (*Gavia arctica*), harmaahaikaroita (*Ardea cinerea*), merikotkia (*Haliaeetus albicilla*), **sääksiä** (*Pandion haliaetus*), **tuulihaukkoja** (*Falco tinnunculus*), punajalkahaukkoja (*Falco vespertinus*), **nuolihaukkoja** (*Falco subbuteo*), muuttohaukkoja (*Falco peregrinus*), **kurkia** (*Grus grus*), räyskiä (*Hydroprogne caspia*), mustatiroja (*Chlidonias niger*), kehräjiä (*Caprimulgus europaeus*), tai kerrallaan kymmeniä **pikkulokkeja** (*Hydrocoloeus minutus*) tai satoja **tervapääsäskyä** (*Apus apus*), **törmäpääsäkyä** (*Riparia riparia*), **haarapääsäkyä** (*Hirundo rustica*), **räystäspääsäkyä** (*Delichon urbicum*) tai kottaraisia (*Sturnus vulgaris*).

Mäntylänlahdella tavataan monia mainituista lajeista, myös pääsäkyä, ei tosin satoja kerrallaan. Myös Viroilla pesivät metsähanhet käyvät pesintäkauden alussa lahdella ruokailemasa hyvinkin kaukaa (> 10 km).

Kiitokset

Kiitämme **Jarmo Koistista** Ilmatieteen laitoksesta säähavaintoaineiston käyttööme toimittamisesta. **Tapani Lahtea** Luonnontieteellisestä Keskusmuseosta kiitämme Hatikka-tietojärjestelmään tallennetun aineiston luovuttamisesta ja hänen antamista parannusehdotuksista artikkelimme käsikirjoitukseen. Suuret kiitokset annamme myös **Tapio Meisalmelle** Pirkanmaan ely-keskuksesta Vermasjärvi-tietojen antamisesta. Kiitämme lämpimästi kaikkia Mäntylänlahden lintujen havainnoitsijoita ja tietoja vihkoihin kirjoittaneita.

Aalto, Ari; Aalto, Esa; Aalto, Matti; Aho, Arto; Ahola, Matti; Alankola, Iida; Almark, Jan; Almark, Kristiina; Asikainen, A.; Autio, Tuulikki; Bogatenko; Eerola, Valtteri; Eskola, Timo; Eskola, Timo; Haapala, U.; Haapanen, Matti; Hakila, Erkki; Hallila, Erkki; Halonen, Miika; Hannu, Jorma; Hanonen, Toni; Harju, Aalto; Harjunpää, Veijo; Havinen, Tomi; Heinonen, Eero; Heinonen,

Pirkko; Helimäki, J.; Helle, Kaija; Hiekkänen, H.; Hirsimäki, Hannu; Hutri, Harri; Häkkillä, Matti; Häkkillä, Pentti; Ilvespakka, Harri; Itkonen, Tatu; Jokinen, Jarmo; Jyrinki, Paavo; Järvensivu, Erkki; Järvensivu, Arja; Järvensivu, Silja; Kaitajärvi, J.; Kallio, Kari; Kalmari, Jouni; Kanerva, Pertti; Kantola, Anu; Kaski, Helena; Kaski, Tapio; Keihänen, T.; Keinänen, Tarja; Kellomäki, Erkki; Kellomäki, Tuula; Kellomäki, Tarmo; Ketola, Pyry; Ketola, Turo; Kivistö-Raivio, R.; Koivisto, Jukka; Koivunen, Liina; Korkea-aho, J.; Korsman, Ella; Korsman, Päivi; Koskinen, Mika; Kosonen, Lasse; Kota-aho, Eeva; Kotalampi, Eeva; Kotalampi, Pauli; Kurki, Juha; Kähköri, Mikko; Laamanen, Kari; Lahti, Mauno; Lahtinen, Aune; Lahtinen, Esko; Lahtinen, Taija; Laine, Sieppo; Lamminmäki, Jouni; Lamminpää, K.; Lehtiniemi, Esko; Lehto, Kirsti; Lehto, Pekka; Lehto, Sami; Leo, Kari; Leppänen, Tuire; Lind, A.; Lind, T.; Linjama, T.; Marjamäki, R.; Marttila, Visa; Matinaho, Juhani; Melander, Petri; Melander, U.-M.; Merta, Tommi; Mylläri, H.; Mäkelä, Petteri; Mäkelä, Rainer; Mäkinen, Henri; Mäkinen, Kosti; Mäkinen, Saara; Mäkinen, Sirkka; Neste, Mira; Nokelainen, Ossi; Numminen, Jouni; Ohtonen, Aarne; Ohtonen, Mika; Olkonieni, Mervi; Olkonieni, Veijo; Palmu, Raimo; Parviainen, Heikki; Patteri, Martti; Patteri, Juhana; Pelttari, Petri; Perttula, Heli; Perttula, Pentti; Pirttiniemi, Seppo; Pitkänen, Raimo; Poikonen, Osmo; Poikonen, Päivi; Pulakka, M.; Pynnönen, Jyrki; Pöllänen, Sari; Pöllänen, Timo; Raiskinmäki, Eero; Raivio, Joni; Raivio, Jukka; Rajala, Esko; Rajala, Kari; Rajala, Terttu; Rautiainen, Sakari; Rautiainen, Leena; Rähäh, Minna; Rähäh, Timo; Räcköläinen, M.; Räsänen, Maiju; Saari, Petri; Saarinen, Kari; Saarinen, Markku; Saastamoinen, Pekka; Sadeharju, Tapio; Sahi, Ilkka; Salo, Maija; Saloranta, Timo; Savolainen, H.; Selonen, Vesa; Shemeikka, Petri; Sillanpää, J.; Sillanpää, P.; Silvonnen, Johannes; Sulkava, Pekka; Sulkava, Pertti; Sulkava, Raija; Sulkava, Risto; Sulko, Matti; Sundel, M.; Sundel, R.; Säynäjoki, Kalle; Tasma, Teresia; Töllikkö, Seppo; Ukonen, Heikki; Upstu, Peter; Vehmas, Johanna; Vetelä, Mika; Vierimaa, Esa; Viitaniemi, Timo; Vilen, Jaakko; Vilen, Reijo; Vuokus, Jouko; Västilä, Raimo; Ykspeätäjä, Tapio; Ylinen, Esko.

Lähteet

Asanti, Timo; Gustafsson, Esko; Hongell, Harri; Hottola, Petri; Mikkola-Roos, Markku; Osara, Matti; Ylimaunu, Juha ja Rauno Yrjölä. Kosteikkojen linnuston suojeluarvo. Suomen ympäristö 596. 2003.

Birdlife Suomi, Tiira Lintutietopalvelu. Ilmatieteen laitos, ilmastotilasto.

Kellomäki, Erkki; Koskinen, Kirsti ja Aalto Harju. Luonnontalouden peruselvytys Virtain Vermasjärven Mäntylänlahden kunnostamista varten. Hämeen lääninhallituksen julkaisusarja. 1993:25.

Rintamäki, Pekka. Lintuvesien vesikasvillisuus ja pesimälinnusto 1990. Hämeen lääninhallituksen julkaisusarja 1992:13.

Lehikoinen, Aleks; Pöysä, Hannu; Rintala, Jukka & Risto A. Väisänen. Suomen sisävesien vesilintujen kannanvaihtelut 1986-2012. LINNUT-VUOSIKIRJA 2012.

Luonnontieteellinen Keskusmuseo, Hatikka-tietojärjestelmä Pirkanmaan ely-keskus.

Tucker, G.M. & Heath, M.F. 1994. Birds in Europe: Their conservation status. – Birdlife Conservation Series no. 3. Cambridge, U.K., 600 s.

UHEKS-toimikunta 1991. Uhanalaisten eläinten ja kasvien seuranta-toimikunnan mietintö. – Komiteanmietintö 1991:30, Ympäristöministeriö, Helsinki. 328 s.